

Rootsi riigiarhivaar
ja eesti rahvusliku mälu
hoidja

Erik Norberg 60

Erik Norberg tuli ilmale 1942. aasta 14. detsembril Stockholmis, kui Euroopa oli haaratud Teise ilmasõja keeristormist, mille külmast hingusest ei jäänud puutumata ka neutraalne Rootsi. Ilmselt on see üks põhjusi, mis tekitas tänases juubilaris erilise huvi sõjaajaloo vastu. 1971. aastal kaitses ta Stockholmi Ülikooli juures doktorikraadi väitekirjaga Rootsi lennuväest aastatel 1936–1942. See töö kuulus laiemasse uurimisprojekti, mis käsitles Rootsit Teise maailmasõja ajal. 1966. aastast töötas Erik Norberg Sõjakõrgkooli (*Militärhögskola*, praegu *Försvarshögskola* ehk Kaitsekõrgkool) sõjaajaloo osakonnas ja aastatel 1968–70 Rootsi Kuninglikus Sõjaarhiivis (*Krigsarkivet*). 1969. aastal abiellus Erik Norberg õpetajanna Birgitta Olssoniga, nende perre sündis kaks poega, kellest ühest on tänaseks samuti saanud tunnustatud ajaloolane. 1970. aastal sai Erik Norbergist fortifikatsioonivalitsuse büroodirektor, kellena ta töötas kuni 1979. aastani. Vahepeal, aastatel 1973–1975, täitis ta ÜRO Tööstusliku Arengu Organisatsiooni (UNIDO) peakorteris Viinis arhiivijuhataja ülesandeid. Kodumaale tagasi

tulles nimetati ta 1979. aastal Rootsi Kuningliku Sõjaarhiivi I arhivaariks ja 1982. aastal Sõjaarhiivi juhatajaks ehk sõjaarhivaariks. 1991. aastal määrati Erik Norberg Rootsi riigiarhivaariks, kellena töötab tänaseni.

Erik Norbergi ühiskondlik aktiivsus nii Rootsis kui ka rahvusvahelisel tasandil on imetlusväärne. Ta on kauaaegne Kuningliku Sõjateaduste Akadeemia liige, mille esimeheks ta valiti 2002. a. novembris, Rootsi Rahvusliku Sõjaajaloo Komisjoni juhatuse liige, Tema Majesteedi Carl XVI Gustavi kammerherra ning tegev Karoliinide Ühingu. Kindlasti on Erik Norberg üks tuntumaid tegelasi Rahvusvahelises Arhiivinõukogus (*International Council on Archives*), kus ta täidab 1992. aastast asepresidendi ja Euroopa sektsiooni esimehe ülesandeid. Tema rahvusvahelisele tuntusele on kindlasti tublisti kaasa aidanud hea võõrkeelte tundmine.

Eesti ja Baltimaad on Erik Norbergi kogu aeg köitnud. Tema esimene külaskäik Eesti arhiividesse leidis aset juba 1970. aastate alguses. Oma tegevusega on ta väga tõhusalt kaasa aidanud taasiseseisvunud Eesti arhiivinduse arengule ja integreerumisele Euroopa ning maailma arhiivindusse. Tema initsiatiivil on Rootsilt saadud mitmekülgset materiaalselt abi ja *know-how*d, mis on võimaldanud veel aastakümne eest katastroofilises olukorras olnud Eesti arhiive vastavalt kaasaja nõuetele moderniseerida. Juba pikki aastaid on Eesti ja teiste Balti riikide arhivaaridel olnud võimalus arhiivialaseks täiendkoolituseks Rootsis. Mitmed tänased juhtivad Eesti arhiivitegelased on oma arhiivialastele teadmistele saanud Rootsist lisa. Erik Norbergi tõhusal toetusel sai Eesti (aga ka teised Baltimaad) 1992. aastal Rahvusvahelise Arhiivinõukogu täisõiguslikuks liikmeks. Erik Norberg on Põhja- ja Baltimaade mitmekülgse ja viljaka arhiivialase koostöö käivitaja ja aktiivne käigushoidja. Tänu temale on vähemalt arhiivivallas teostunud *Baltoscandia* idee.

Erik Norbergi paljud põhjalikud artiklid ja ettekanded on aidanud tutvustada Eesti ajalugu ja arhiivindust nii Rootsis kui ka rahvusvahelisel areenil. Erik Norbergi võib täie õigusega pidada Eesti ajaloolise mälu hoidjaks: nii Rootsi Sõjaarhiivis kui ka Rootsi Riigiarhiivis on ju hulgaliselt Eesti ajalugu puudutavaid olulisi dokumente. Eriliselt väärib siinkohal märkimist Eesti pagulaste poolt Balti Arhiivist Rootsi Riigiarhiivi kui kindlasse hoiupaika deponeeritud Eesti Vabariigi kõige olulisemate poliitiliste dokumentide – sealhulgas Tartu rahulepingu originaal ja mitmed teised Eesti Vabariigi lepingud – pikaajaline säilitamine. Kokkuleppel Balti Arhiivi ja Rootsi Riigiarhiivi vahel anti need Eesti riikluse seisukohalt hindamatu väärtusega dokumendid 2002. aasta suvel üle Eestile, kus neid säilitatakse nüüd Riigiarhiivis.

Pidades silmas Erik Norbergi suuri teeneid Eesti arhiivinduse edendamisel, otsustas Vabariigi President annetada talle seoses Eesti Vabariigi 85. aastapäevaga Maarjamaa Risti III klassi teenetemärgi.

Erik Norberg on arhiivindusmaailmas ebataavaliselt särav isiksus, kelles on ühendunud tasakaalukus ja peen huumorimeel, aktiivne eluhoiak ja kõrge intellektuaalsus, sihikindlus seatud eesmärkideni jõudmiseks ning tähelepanelikkus ja abivalmidus kolleegide suhtes. Need on omadused, mis teevad temaga suhtlemise mitte ainult viljakaks, vaid ka ääretult meeldivaks.

Margus Laidre
Peep Pillak